

42

Postojnsko orožje: **Veliki Pogorevčev blef**
Intervju: **Anton Boschitz, inšpektor za verouk**
Reportaža: **Soška postrv velikanka**

20. oktober 2003 | 580 SIT
www.mladina.si

Mladina

Izdaja zaveznikov za 20.000 Reichsmark

Dušan Lajovic, razvpiti avtor udba.neta, je med drugo svetovno vojno služil v četniški enoti, ki je pol leta pred koncem vojne Nemcem prodala 17 strmoglavljenih zavezniških letalcev

Izdaja zveznikov za 20.000 Rajhsmark

Dušan Lajovic, razvpiti avtor udba.neta, je med drugo svetovno vojno služil v četniški enoti, ki je pol leta pred koncem vojne Nemcem prodala 17 strmoglavljenih zvezniških letalcev

Igor Mekina, foto BOBO

Dušan S. Lajovic, nekdanji častni konzul Slovenije v Avstraliji in Novi Zelandiji, v knjigi Med svobodo in rdečo zvezdo ni objavil samo delno prirejenega in le na 14.000 enot skrajšanega seznama s spletne strani udba.net, s katerim je postal znan letos spomladi. V avtobiografskem delu knjige je nepredvidno objavil tudi nekatere podatke iz svojega življenja, ki dokazujejo, da ima zelo mračno preteklost. V knjigi opisuje tudi to, kako je bil kot "dijak prostovoljec" med drugo svetovno vojno pripadnik "plavogardistov", pripadnikov slovenskih "trup Jugoslovanske vojske v domovini". V zelo kratkem opisu svojega "bojevanja" na strani slovenskih četnikov pa med drugim površno opisuje nemško zajetje sedemnajstih zvezniških letalcev, ki so jim četniki po sestrelitvi in pristanku s padali v Sloveniji obljubljali vrnitev v domovino. Dogodek, pri katerem je sodeloval tudi Dušan Lajovic, je v njegovi knjigi opisan kot nepričakovano zajetje četnikov in letalcev, zgodovinski viri pa kažejo, da so četniki Notranjskega odreda, med katerimi je bil na visokem položaju tudi Dušan Lajovic, zvezniške letalce pravzaprav izročili Nemcem. V zameno za petnajst ameriških, enega avstralskega in enega novozelandskega letalca so dobili 20.000 nemških mark v denarju, izpustitev nekaj četnikov in večjo svobodo gibanja po okupiranem ozemlju Slovenije.

Pod nemško zaščito

Dušan Lajovic svoja vojna leta v avtobiografiji opisuje z zelo skopimi besedami. Na triinpetdeseti strani prizna, da se je v začetku aprila 1943 vrnil iz Italije in se s še dvema bratracema "pri osemnajstih letih blizu Treh kraljev priključil Notranjskemu odredu" oziroma slovenskim četnikom. Vloga slovenskih četnikov in četnikov nasploh se je v drugi svetovni vojni nekoliko razlikovala od vloge domobrancev, ki so privolili v popolno kolaboracijo. Četniki so se-

čprav predvsem v Srbiji, v Sloveniji pa večinoma na Štajerskem, kjer jih je vodil Zmagoslav Melaher - občasno spopadali z okupatorjem in včasih tudi reševali zvezniške padalce, njihovo sodelovanje z okupatorjem zaradi boja proti partizanom pa je bilo bolj prikrito. Slovenski četniki so v svojih postojankah dolge mesece predvsem čakali, da se vojna sreča obrne in da nato pohitijo nasproti zaveznikom, ki naj bi se izkrcali na Reki. Kljub temu imajo na vesti tudi precej zločinov. Pripadniki njihove "črne roke" so zakrinkani napadali civiliste, partizanske simpatizerje. Nekaj je bilo celo primerov peke partizanov na ražnju, rezanja usnjenih pasov pri živem telesu in podobnega mučenja.

Največji poraz v Sloveniji so četniki doživeli ob zlomu Italije v Grčaricah, kjer so partizanske enote z italijanskimi topovi zavzele njihovo postojanko in že po vdaji posadke likvidirale del četniških enot. V tem napadu in v kasnejših pobojih je bil ubit tudi bratranec Dušana Lajovca. Vendar pa zgodovinski viri potrjujejo, da se slovenski četniki na območju, kjer je deloval Notranjski četniški odred, niso zapletali v resne spopade z okupatorjem, pač pa so jim okupacijske oblasti celo odredile nekatera območja, kjer so se lahko gibali in kjer so ponavadi varovali za okupatorje pomembne objekte. Zato ni nenavadno, da Dušan Lajovic v knjigi ne opiše niti enega večjega spopada z Nemci ali Italijani. Notranjski odred četnikov naj bi bil po Lajovicvih podatkih štel okoli sto pripadnikov, ki so se predvsem "urili in vadili v popolni bojni opremi in hodili na obhod", kar je bila za vse fante v njihovi enoti, kot piše Lajovic, "velika izkušnja". "Le nekaj kilometrov od nas je bila nemška meja, pa tudi komunisti niso bili daleč od nas. Hodili smo od vasi do vasi in se vračali nazaj v bazo pri Svetih Treh kraljih. Nekeč smo se spopadli z dvema nemški- ma in eno partizansko patroljo, ven-

dar se na srečo nikomur ni zgodilo nič hudega," opisuje svoje silovito "bojevanje" Dušan Lajovic. Ob kapitulaciji Italije naj bi bil njegov odred celo "osvobodil Črni Vrh" in "z dvignjeno zastavo vkorakal v vas", vendar so pogumni četniki Notranjskega odreda kmalu zatem izvedeli, "kaj se je zgodilo v Grčaricah", zato jim ni preostalo drugega kot da - "smo razpustili bataljon". A Dušan Lajovic se je nato znova aktiviral in v začetku leta 1944 postal obveščevallec in pomočnik majorja Franca Heinricherja, ki naj bi bil "hrbtenica jugoslovanske kraljeve vojske v Sloveniji", hkrati pa je bil odgovoren tudi za finance slovenske četniške organizacije. Lajovic je v tem času vzdrževal "neposreden stik med vodilnimi in drugimi člani naše protikomunistične organizacije". Po lastnih besedah je vzdrževal tudi stike s "šefom domobranske obveščevalne službe, kapetanom Ilovarjem" in z "dr. Jurijem Savelijem, šefom TOS-a (Tajna obveščevalna služba) domobrancev".

Sledi opis dogodka, ki je ključen za razumevanje četniške "izročitve" ujetih zvezniških padalcev Nemcem. Lajovic dogodek opisuje v samo nekaj stavkih, čeprav gre za očitno največjo "vojaško" akcijo, v kateri je med vojno sploh sodeloval. "V mesecu januarju leta 1945 je bil naš bataljon razmeščen na območju Police blizu Grosupljega. V bataljonu se je takrat skrivalo osemnajst zvezniških pilotov, ki so bili sestreljeni. Tam je bilo tudi naše poveljstvo na čelu z generalom Andrejem Prezljem. Malo pred tem so me napotili v naš bataljon zaradi poročanja. Dve noči sem prespal v isti sobi kot general Prezlj. Sneg je bil globok in vsak premik bi lahko obe strani zlahka odkrili. Naš vrhovni poveljnik se je zato odločil, da nas bo razdelil v dve skupini. Prva skupina obveščevalcev, general Andrej Prezelj in njegov štab, je šla v eno smer, druga skupina obveščevalcev in piloti pa v drugo. Obe skupini sta nateleti na Nemce, ki so iskali sestreljene

pilote. Sam sem bil v skupini generala Andreja Prezlja. Brez večjih težav smo se prebili skozi nemški obroč, medtem ko so drugo skupino Nemci razbili in ujeli večino sestreljenih zvezniških pilotov in nekaj naših borcev. Zvezniške pilote so nato poslali kot vojne ujetnike v nemška vojaška taborišča, naše vojake pa so strpali v ljubljanske zapore," suho konča opis dogodka Dušan Lajovic.

Kasneje v knjigi opisuje, kako se je zaradi intenzivnega obveščevalskega dela nekega dne za mizo svojega očeta zaradi izčrpanosti "nenadoma onesvestil", zato ga je oče takoj spravil v sanatorij Šlajmerjev dom, kamor mu je nato njegovo dekle Nada dvakrat na dan na kolesu prinašalo posebno hrano. Tretjega maja se je Dušan Lajovic udeležil preimenovanja domobrancev in četnikov v Slovensko narodno vojsko in ustanovitve "slovenske vlade", vendar tega dogodka ob osvoboditvi Ljubljane ni nihče opazil. S tem se vojaška junaštva Dušana Lajovca končajo. Skupaj z bratom je z mercedesom domobranske obveščevalne službe 8. maja 1945 prebegnil v Avstrijo in nato prek Italije naprej v Avstralijo.

Vendar pa številna druga pričevanja, pričevanja ujetih zvezniških pilotov in celo drugih četnikov, zgodbo o "zajetju" zvezniških letalcev prikazujejo v popolnoma drugačni luči. Usode in pričevanja zvezniških letalcev, ki so se med drugo svetovno vojno s padali spustili v Slovenijo, je v knjigi Slovenski partizani in zavezniški najpodrobneje opisal zgodovinar Matija Žganjar.

Petindvajsetega decembra se je v bližini Ivančne Gorice zrušil bombnik B 17, iz katerega je izskočilo devet padalcev. Osem so jih, tudi ob pomoči domobrancev, dobili četniki, tri pa Nemci. Na podoben način so četniki zbrali še nekaj zvezniških letalcev, predvsem tiste, ki so izskočili iz liberatorja, zadetega nad Mokrcem. Vse so namestili v svoj štab v Leskovcu nad Višnjo Goro.

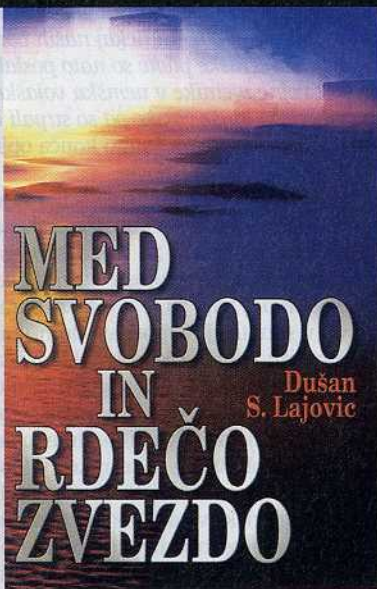

PRIIMEK	Lajovic
IME	Dušan
CIN	narednik-dijak
ROJEN DNE	26.1.1925
V-NA	Ljubljani
JE PRIPADNIK SLOVENSКИH TRUP JUGOSLOVANSKE VOJSKE V DOMOVINI	
OSEBNI POPIS	
VIŠINA	172
POSTAVA	srednje
LASJE	kostanjevi
OČI	plave
POSEBNA	nima
ZNAČKA	

Lajovičeva verzija dogodka

Iz knjige Dušana Lajovica *Med svobodo in rdečo zvezdo*, stran 59

V mesecu januarju leta 1945 je bil naš bataljon razmeščen na območju Police blizu Grosupljega. V bataljonu se je takrat skrivalo osemnajst zavezniških pilotov, ki so bili sestreljeni. Tam je bilo tudi naše vrhovno poveljstvo na čelu z generalom Andrejem Prezljem. Malo pred tem so me napotili v naš bataljon zaradi poročanja. Dve noči sem prespal v isti sobi kot general Prezelj. Sneg je bil globok in vsak premik bi lahko obe strani zlahka odkrili. Naš vrhovni poveljnik se je zato odločil, da nas bo razdelil v dve skupini. Prva skupina obveščevalcev, general Andrej Prezelj in njegov štab, je šel v eno smer, druga skupina obveščevalcev in piloti pa v drugo. Obe skupini sta naleteli na Nemce, ki so iskali sestreljene pilote. Sam sem bil v skupini generala Andreja Prezlja. Brez večjih težav smo se prebili skozi nemški obroč, medtem ko so drugo skupino Nemci razbili in ujeli večino sestreljenih zavezniških pilotov in nekaj naših borcev. Zavezniške pilote so nato poslali kot vojne ujetnike v nemška vojaška taborišča, naše vojake pa so strpali v ljubljanske zapore.

Četniki so letalcem obljubljali vrnitev v Italijo, vendar pričakovanega odhoda ni in ni bilo. "Letalci so stalno spraševali, kdaj bodo šli domov. Da bi četniki zatrli to željo po domu in ustvarili videz nemške nevarnosti, so imeli ponoči stalne alarme in pohode po vaseh. Vselej pa so se vrnili na izhodiščno točko, kar je bilo glede na gverilsko taktiko nerazumljivo. Bili so tako blizu nemških in domobranskih postojank, Nemci pa jih niso mogli izslediti. Vendar so Nemci že vedeli za zavezniške letalce," pripoveduje Matija Žganjar, ki se je s preživelimi letalci ob pripravi knjige osebno pogovarjal.

Četniki Notranjskega odreda, katerega pripadnik je bil v tistem času Dušan Lajovic, takrat nikakor niso bili nekakšna "samostojna" vojaška sila, kakor so se ponavadi predstavljali. Da so Nemci nadzorovali četniško ozemlje, dokazuje tudi eno od domobranskih poročil iz tistega časa, kjer je zapisano, da so četniki "delovali pod nemško zaščito severno

od ceste Trebnje-Veliki Gaber proti nemški meji. Nemci so v te kraje prepovedali pošiljati domobranske patrulje in tudi sicer kakršnekoli akcije proti partizanom na naši strani."

Prodaja zavezniških letalcev

Že nekoliko natančnejša preiskava navedb Dušana Lajovca pa pokaže, da so številne zadeve, ki jih opisuje v knjigi, precej sprte z dejstvi. Franc Heinricher, "hrbenica kraljeve vojske" in človek, ki mu je Dušan Lajovic tako zvesto služil, je bil po podatkih iz slovenskih arhivov bistveno drugačen od osebe, ki jo v knjigi opisuje Lajovic. Franc Heinricher-Lesar je bil po teh podatkih res lesni industrialec iz Škofje Loke in rezervni major jugoslovanske vojske, ki je finančno krepko podprl četniško organizacijo. Vendar je hkrati, kot navaja zgodovinar Jože Vidic, "prek profesorja Krošlja financiral Črno roko". Poleg tega je bil "vodilni član likvidacijskega odseka pri plavogar-

distični državni obveščevalni službi" in je "soodločal, koga je treba ubiti". Po vojni je pobegnil v Italijo, iz njegovega fonda je bil plačevan črnorokec Milutin Ludviger. Dušan Lajovic o svojem sodelovanju s Heinricherjem - in morda celo o soodločanju pri likvidacijah - previdno molči. Prizna pa, da je bil "ves čas ob njem".

skih zaporov in eden od vidnih pripadnikov Črne roke. V prisotnosti nemških zasliševalcev je mučil ujete partizane in na Dolenjsko, kjer so bili pozneje pobiti, odpeljal sodelavce OF, med katerimi so bili dr. Vito Kraigher, Neda Gerzinič in odvetnik Stanko Tomšič. Po vojni je bil obsojen na smrt z obešenjem, štiri ure

Dušan Lajovic je bil po lastnem pripovedovanju zadolžen za najvišje obveščevalne stike z drugimi obveščevalnimi organizacijami. Bil bi zelo nenavadno, če tak obveščevalec ne bi vedel za dogovarjanje o tako pomembni zadevi, kot je izročitev zavezniških letalcev Nemcem.

Na podoben način Dušan Lajovic s pohvalnimi besedami govori o Jožefu Hlebcu - Krpanu, nekdanjem oficirju kraljeve vojske in oficirju četniškega odreda, ki ga je Lajovic "osebno poznal". Jožef Hlebec mu je iz zaporov pomagal rešiti polsestro. Isti Hlebec je vstopil v službo italijanske policije, bil poveljnik policij-

pred tem pa se je sam obesil v celici. O tem Dušan Lajovic v knjigi ne zapiše niti besedice.

Še veliko pomembnejša so zavajanja, ki si jih je privoščil pri opisu nenadnega "zajetja" sedemnajstih zavezniških letalcev januarja 1945. Tistega usodnega 19. januarja 1945 je okoli 200 četnikov njegove enote do-

Posadka ameriškega bombnika B17, ki se je 25. decembra 1944 zrušil pri Ivančni Gorici

Šuštarjeva hiša v vasi sela pri Pancah, kjer so četniki predali zaveznike Nemcem

Faktografska verzija dogodka

Dokumnet pričevanja četnika Srečka Rusa, udeleženca dogodka in prepis pričevanja iz knjige Matije Žganjarja Slovenski partizani in zavezniki

"V ponedeljek 19.6.1946 je v prostorih JDB v Rimu Corso Trieste 10/V, v navzočnosti dr. Celestina Jelenca, dr. Marjana Zajca in Žitnika Rudolfa povedal Srečko Rus sledeče: V februarju 1945 sem se nahajal pri četniškem štabu na Polici. Ne spominjam se več točno, kate-rega dne sta prišla na Polico Heinrichar Franci in Javornik Mirko (pred vojno urednik Slovenskega doma, op. M. Ž.). Nato so se popoldne sestali na konferenci: Prezelj, Benedik, Marn ter Heinrichar in Javornik. Jaz na konferenci nisem bil navzoč, videl pa sem, ko je takoj po konferenci Prezelj poklical poročnika Sušnika (Noč) in mu izročil plan z načrtano linijo poti ter določeno točko, kamor naj tekom noči pospremim 17 zaveznških padalcev, rekoč, da se je bati, da nas bodo Nemci še preganjali in da so padalci v opasnosti. Pri četnikih je bilo takrat 15 ameriških in 2 angleška padalca, katerih neposredni starešina je bil poročnik Sušnik (Noč). Videl sem, kako je na noč skupina padalcev pod vodstvom Sušnika krenila na pot. Nekaj časa po odhodu je Prezelj poslal za skupino kurirja, ki je poklical Sušnika nazaj. Kakor sem šele kasneje izvedel, je bilo radi tega, ker je bil Sušnik prejšnje čase v Trstu v zvezi z Jojo Golcem in se je Prezelj zbal, da bi Nemci njega ne izpustili, če bi odkrili, kdo je. Skupino padalcev so naprej vodili Mavko Peter in 2 četnika. Ne spominjam se več imena kraja, kamor so imeli padalce pripeljati. Čez 3 dni so se trije četniki vrnili in šele takrat sem izvedel, da so skupino padalcev s spremstvom Nemci obko-

Pričevanje
 V ponedeljek, 19. 9. 1946. je v prostorih JDB v Rimu Corso Trieste 10/V, v navzočnosti dr. Celestina Jelenca, dr. Marjana Zajca in Žitnika Rudolfa, povedal Srečko Rus sledeče:
 "V februarju 1945 sem se nahajal pri četniškem štabu na Polici. Ne spominjam se več točno, kate-rega dne sta prišla na Polico Heinrichar Franci in Javornik Mirko. Nato so se popoldne sestali na konferenci: Prezelj, Benedik, Marn ter Heinrichar in Javornik. Jaz na konferenci nisem bil navzoč, videl pa sem, ko je takoj po konferenci Prezelj poklical poročnika Sušnika (Noč) in mu izročil plan z načrtano linijo poti ter določeno točko, kamor naj tekom noči pospremi 17 zaveznških padalcev, rekoč, da se je bati, da nas bodo Nemci še preganjali in da so padalci v opasnosti. Pri četnikih je bilo takrat (in niso bili tajtovemu odredu) 15 ameriških in 2 angleška padalca, katerih neposredni starešina je bil poročnik Sušnik (Noč). Videl sem, kako je na noč skupina padalcev pod vodstvom Sušnika krenila na pot. Nekaj časa po odhodu je Prezelj poslal za skupino kurirja, ki je poklical Sušnika nazaj. Kakor sem šele kasneje izvedel, je bilo radi tega, ker je bil Sušnik prejšnje čase v Trstu v zvezi z Jojo Golcem in se je Prezelj zbal, da bi Nemci njega ne izpustili, če bi odkrili, kdo je. Skupino padalcev so naprej vodili Mavko Peter in 2 četnika. Ne spominjam se več imena kraja, kamor so imeli padalce pripeljati. Čez 3 dni so se trije četniki vrnili in šele takrat sem izvedel, da so skupino padalcev s spremstvom Nemci obko-

lili že par minut po njihovem prihodu na od Prezlja odrejeno mesto. Vse so odpeljali v Ljubljano, toda spremljajoči četniki so bili že po 3 dneh od Nemcev izpuščeni. Vem, da so Nemci kot nagrado za izročitev padalcev izplačali na roke Javorniku za Marna oziroma njihov odred 20.000 mark. Kako se je denar uporabil, mi ni znano, niti ne zakaj je bil denar namenjen ravno Marnovemu odredu. Obenem so vse nemške edinice dobile ukaz, da ne smejo več napadati ali zapirati pripadnikov Marnovega odreda, katerega pripadnike so Nemci imenovali die Schwartze Hand (črna roka). S parolo Schwartze Hand se je lahko svobodno pasiralo vse nemške straže. Žitnik Alojz, Zajc." ■

Pričevanje
 Žitnik Alojz

Kraljeva vojska

Kdo so bili četniki

Slovenski četniki v Grčaricah septembra 1943

Beseda "četnik" izhaja iz časov hajdukov in je v Srbiji pomenila tistega, ki je v četi. Četniki so bili ustanovljeni najprej kot organizacija za boj proti Turkom, nato za osvoboditev "Stare Srbije", pred prvo svetovno vojno pa so četnike ustanovili kot posebne enote tudi v starojugoslovanski vojski. Po koncu aprilske vojne je bil v Srbiji prvi četniški odred ustanovljen že 14. aprila 1941, 8. maja pa so četniki Draže Mihailovića prispeli na Ravno goro, kar se šteje za začetek ravnogorskega gibanja. Kraljeva vlada v izgnanstvu je četnike priznavala kot "edinega zakonitega organizatorja jugoslovanske obrambe", četniki pa so se uradno imenovali "Jugoslovanska vojska v domovini" (JV. v. D.). Četniki so se še posebej v Srbiji odkrito borili proti okupatorju, vendar so se zgodaj zapletli tudi v spopade s partizani in dogovore z okupatorjem. V Sloveniji je poveljnik jugoslovanskih četnikov Draža Mihailović za svojega komandanta imenoval polkovnika jugoslovanske vojske Jako Avšiča, ki se je pozneje vključil v OF. Po njegovem odhodu je bil na položaj poveljnika imenovan Karel Novak, generalštabni major nekdanje kraljeve vojske.

bilo ukaz za pohod. Po snegu so se štiri ure prebijali do vasi Sela pri Pancah, kjer so četniki iskali prostor za prenočišče. Že od začetka se je zavezniškimi letalcem zdelo, da je "nekaj narobe", vendar so jih četniški spremljevalci mirili in v skupinah namestili po hišah. Po tleh so razprostrli slamo in utrujeni letalci so takoj zaspali. Letalca Mercuries in Davies sta Matiji Žganjarju kasneje povedala, kaj se je zgodilo samo nekaj trenutkov pozneje. "Bilo je okoli druge ali tretje ure zjutraj, ko so se

Slovenski četniki oziroma "plavogardisti" so nastali iz Slovenske legije (SLS), Narodne legije (Po-bratim) in Sokolske legije, ki jih je Slovenska zaveza leta 1942 združila v JV. v. D. oziroma v "plavo gardo". Četnikov v vsej Sloveniji ni bilo veliko - ob času kapitulacije Italije največ okoli štiristo. Na Štajerskem je bil še posebej uspešen Jože (Zmagoslav) Melaher, v enotah katerega se je ob štajerskih četnikih borilo celo štirinajst Angležev in Američanov. Njegova enota je ob koncu vojne naštel 121 padlih, Melaher pa tudi ni organiziral četniške Črne roke, ki je drugje po Sloveniji izvajala številne izvensodne likvidacije. Okoli sto petdeset četnikov pa je na drugem koncu Slovenije doživelo dokončen poraz po spopadu s partizani v Grčaricah že septembra 1943. Na poznejšem kočevskem procesu je bilo 16 plavogardistov obsojenih na smrt. Te in še nekatere likvidacije plavogardistov so bile šele veliko pozneje ocenjene kot nezakonite. Do njih je prišlo tudi zaradi revolucionarnega odloka Slovenskega narodnoosvobodilnega odbora o tem, da ta odbor edini predstavlja slovenski narod in da bo kaznovan s smrtjo vsak, ki bo deloval v nasprotju s tem odlokom. ■

vrata in okna s treskom odprla in šipe so zažvenketale. V hišo je vdrla skupina v belo oblečenih mož in vpi-la hande hoch, raus. Snopi baterijskih svetilk so se kržali po vsem prostoru ... Prvi trenutek smo mislili, da so partizani, a vpitje po nemško je pomenilo, da so Nemci. Jasno je bilo, da smo izdani," je zapisano v njunem pričevanju. Od tistega trenutka nobeden od letalcev ni več opazil četnikov, ki naj bi jih varovali. SS-ovci so letalce spravili v zapore in jih temeljito zaslišali. Po treh tednih so

jih poslali v taborišča v Nemčijo.

Matija Žganjar je prepričan, da pravo naravo tega dogodka dokazujejo neizpodbitni dokumenti o četniški izročitvi ameriških letalcev in drugih vojnih ujetnikov. Na sojenju podpolkovniku Mirku Bitencu aprila 1948 je obsojeni o tem dogodku povedal: "Nemci so napadli soški četniški odred in zajeli nekaj naših lju-

ku, ki smo mu jih poslali, ostala brez odgovorov. Kljub temu ni dvoma, da je Dušan Lajovic izročitev zavezniških letalcev v avtobiografiji opisal bistveno drugače, kot je dejansko potekala. Izročitve zavezniških letalcev in dobesečne "prodaje" v knjigi niti ne omenja, čeprav je povsem neverjetno, da zanjo ne bi vedel in da pri njenem načrtovanju ne bi sode-

Franco Heinricher - Lesar je bil "vodilni član likvidacijskega odseka pri plavogardistični državni obveščevalni službi" in je "soodločal, koga je treba ubiti". Dušan Lajovic o svojem sodelovanju s Heinricherjem - in morda celo o soodločanju pri likvidacijah - previdno molči. Prizna pa, da je bil "ves čas ob njem".

di. General Prezelj je kot poveljnik ilegalne Komande Slovenije poslal četniškega poveljnika Janeza Marna k Nemcem na pogajanja glede izročitve zajetih četnikov. Nemci so Marnu postavili dva pogoja: 1. Nemci bodo izpustili zajete četnike, v zameno pa bodo četniki Nemcem izročili generala Prezlja; 2. če ne morejo izročiti generala Prezlja, naj izročijo vse zajete anglo-ameriške letalce, ki so se s padali rešili iz poškodovanih letal. Marn ni privolil v izročitev generala Prezlja, zato je prišla v poštev druga točka ponudbe." Bitenc je priznal tudi navedbe tožilca o tem, da je Janez Marn, poveljnik dolenskega četniškega odreda, sedemnajst letalcev prodal Nemcem za 20.000 nemških mark in da je bil zaradi svoje poveljniške odgovornosti za Marna "soodgovoren za zločin".

Ta dogodek opisuje tudi Promemoria, zapisnik z zaslišanja enega od četnikov, ki so bili navzoči pri omenjenem dogodku. Zaslihanje Srečka Rusa je bilo opravljeno 19. junija 1946 v prostorih JDB v Rimu v navzočnosti dr. Celestina Jelenca, dr. Marjana Zajca in Rudolfa Žitnika. Med drugim je v zapisniku povedano tudi: "Skupino padalcev so naprej vodili Marko Peter in 2 četnika. Ne spominjam se imena kraja, kamor so imeli padalce pripeljati. Čez 3 dni so se trije četniki vrnili in šele takrat sem izvedel, da so skupino s spremstvom Nemci obkolili že par minut po njihovem prihodu na od Prezlja odrejeno mesto. Vse so odpeljali v Ljubljano, vendar so bili četniki že po 3 dneh od Nemcev izpuščeni. Vem, da so Nemci kot nagrado za izročitev padalcev izplačali na roke Javorniku za Marna oziroma njihov odred 20.000 mark." Po mnenju Matije Žganjarja, zgodovinarja, ki je kot sodelavec Muzeja novejšje zgodovine dogodek raziskoval, ta dokument "nedvomno potrjuje četniško izdajo".

Podrobnosti o tem, kakšno vlogo je imel pri tej izdaji Dušan Lajovic, bi najnatančneje lahko pojasnil sam, vendar so vprašanja o dogod-

loval. Dušan Lajovic je bil najtesnejši sodelavec obveščevalca Franca Heinricherja, na Polici pa je dve noči prebival v isti sobi s poveljnikom Prezeljem, ki je celotno akcijo načrtoval. O Andreju Prezlju pa slovenski zgodovinski viri poročajo, da je po kapitulaciji Italije "v ilegali ostal le Notranjski odred, katerega poveljnik je imel zveze z gestapom v Ljubljani." Neposredni šef Dušana Lajovica Heinricher je bil odgovoren tudi za finance, ki so jih četniki za akcijo dobili od Nemcev, Dušan Lajovic pa je bil po lastnem pripovedovanju zadolžen za najvišje obveščevalne stike z drugimi obveščevalnimi organizacijami. Bilo bi zelo nenavadno, če tak obveščevalec ne bi vedel za dogovarjanje o tako pomembni zadevi, kot je izročitev zavezniških letalcev Nemcem. Neposredno je izročitev res izpeljalo nekaj drugih četnikov, toda Lajovic je tudi po lastnem pripovedovanju ostal v enoti skupaj s poveljnikom, le da "preboj" skozi nemški "obroč", tako kot ga je opisal, očitno ni bil niti najmanj bojevit in težak. Šlo je za zelo preprosto, hkrati pa za popolnoma neetično, z vojaškimi pravili in častjo popolnoma sprto sramotno izročitev in "prodajo" zavezniških letalcev njihovemu najhujšemu sovražniku. Če bi vojna trajala le malo dlje, bi izdani letalci, ki so jih zavezniški 29. aprila 1945 vendarle osvobodili iz nemškega taborišča Mosburg, iz "varstva" slovenskih četnikov odkorakali v gotovo smrt. In to v času, ko so partizani s svobodnega ozemlja v smeri zavezniških enot pošiljali na desetine rešenih letalcev.

Ironija usode je hotela, da sta bila med letalci, ki so jih četniki Notranjskega odreda izročili SS-ovcem, tudi en avstralski in novozelandski letalec. Torej državljan prav tistih držav, v katerih je Dušan Lajovic kasneje številna leta ne samo prebival, pač pa je tam kot državljan Avstralije in kot slovenski "častni" konzul celo zastopal slovenske državne interese. ■